Θεμελιώδεις Αρχές

Ένας εντυπωσιακός μετασχηματισμός σάρωσε την πολιτική κουλτούρα των ανεπτυγμένων χωρών κατά την τελευταία δεκαπενταετία. Στον απόηχο της χρηματοπιστωτικής κρίσης, η άνοδος του Tea Party, των Indignados και των νέων σοσιαλδημοκρατικών αριστερών σχηματισμών, καθώς και η επικράτηση του Όρμπαν, το Brexit και η εκλογή του Τραμπ, σε συνδυασμό με τη ραγδαία ενίσχυση της Εθνικής Συσπείρωσης στη Γαλλία, του AfD στη Γερμανία και των Αδελφών της Ιταλίας (FdI), δημιούργησαν την εντύπωση ότι η εργατική τάξη αφυπνίστηκε αιφνιδίως από τον λήθαργο της μεταψυχροπολεμικής περιόδου, προκειμένου να απορρίψει τη νεοφιλελεύθερη συναίνεση — άλλοτε από τα δεξιά και άλλοτε από τα αριστερά.

Ωστόσο, αυτή η «αναγέννηση» αποδείχθηκε βαθιά παράδοξη. Η εργατική τάξη δεν επανεμφανίστηκε ως το ιστορικό υποκείμενο της παγκόσμιας επανάστασης ούτε ως η κοινωνική βάση ενός ριζικού μετασχηματισμού. Αντιθέτως, αναδύθηκε ως υπερασπιστής του έθνους-κράτους απέναντι στις παγκοσμιοποιημένες αγορές και τις κοσμοπολίτικες ελίτ. Με άλλα λόγια, για λόγους ταυτόχρονα «πολιτισμικούς» και «υλικούς», η εργατική τάξη φαίνεται να επανεγγράφεται στο πολιτικό σκηνικό ως η κατεξοχήν συντηρητική — με την κυριολεκτική έννοια του όρου — δύναμη του σύγχρονου κόσμου.

Κατά συνέπεια, μετατοπίστηκε και η θεωρητική οπτική της Αριστεράς απέναντι στην πολιτική της εργατικής τάξης. Στη θέση του Μαρξ — πόσο μάλλον του Λένιν ή του Τρότσκι — αναδεικνύεται πλέον ο Πολάνι ως ο κατεξοχήν θεωρητικός της. Η εργατική τάξη πλέον δρα μέσω «αντικινημάτων» απέναντι στον παγκόσμιο καπιταλισμό: «επαναενσωματώνεται» επιδιώκοντας να προστατεύσει το «πλασματικό εμπόρευμά» της από τις δυνάμεις της αγοράς.

Η νοσταλγική, σχεδόν μπερκική διάθεση που διαπερνά ένα σημαντικό τμήμα της αριστερής διανόησης — και η οποία συμπυκνώνεται εύστοχα στον τίτλο του πρόσφατου βιβλίου του Βόλφγκανγκ Στρέεκ, *Taking Back Control?* — αντλεί έμπνευση από τη σκέψη ενός στοχαστή που, παρότι εξέφραζε συμπάθεια προς τον Στάλιν, κατηγορούσε τους Μπολσεβίκους, και ιδίως τον Τρότσκι, ως μη ρεαλιστές ονειροπόλους.

Σε αυτή τη συγκυρία, η Αριστερά βρίσκεται αντιμέτωπη με ένα οξύ δίλημμα. Μπορεί είτε να ακολουθήσει την εργατική τάξη στον εθνικιστικό–σοβινιστικό δρόμο είτε να επιμείνει στις διεθνιστικές της αρχές, διακινδυνεύοντας όμως την περαιτέρω αποξένωσή της από τον κατεξοχήν κοινωνικό της φορέα. Τα παθολογικά συμπτώματα αυτής της έντασης είναι πλέον εμφανή. Οι σοσιαλδημοκρατικές δυνάμεις υιοθετούν ολοένα αυστηρότερες πολιτικές ελέγχου των συνόρων, αναπαράγοντας παράλληλα δεξιόστροφες αφηγήσεις περί της «μάστιγας» του γουοκισμού. Την ίδια στιγμή, τμήματα της δεξιάς επιστρατεύουν όλο και συχνότερα μια μαρξοειδή φρασεολογία και έναν συναφή τρόπο ανάλυσης, στρέφοντας τα πυρά τους εναντίον μιας απονεκρωτικής τεχνοκρατίας που, όπως υποστηρίζουν, ελέγχει το «βαθύ κράτος» και οφείλει να συντριβεί προκειμένου να αναζωογονηθεί το έθνος.

Πρόκειται για έναν αγώνα στον οποίο η δεξιά φαίνεται να υπερέχει διαρκώς, καθώς μπορεί να αρθρώνει απερίφραστα έναν νατιβιστικό λόγο για τη μετανάστευση και δεν περιορίζεται από εναπομείνασες δεσμεύσεις αποκατάστασης ιστορικών αδικιών στην κριτική της απέναντι στην πολιτική ορθότητα. Η προσπάθεια της Αριστεράς να μετατοπιστεί προς μια σοβινιστική κατεύθυνση έχει, μέχρι στιγμής, αναδείξει απλώς μια αδύναμη και ασαφή εκδοχή του πρωτοτύπου. Ενδεικτικά, ποιος θα προτιμούσε να στηρίξει το Bündnis της Σάρα Βάγκενκνεχτ, όταν υπάρχει η Alternative für Deutschland;

Υπάρχει τρόπος να ξεφύγουμε από αυτή την παγίδα ή μήπως τα ιστορικά ρεύματα έχουν αλλάξει τόσο βαθιά, που η αριστερή πολιτική έχει ξεμείνει στην ακτή σαν ψάρι έξω από το νερό; Ένα σημείο εκκίνησης θα μπορούσε να είναι μια εννοιολογική κάθαρση: επιστροφή στις βασικές αρχές. Στη δημόσια συζήτηση έχει επικρατήσει η αντίληψη ότι η τάξη έχει «πολιτισμικοποιηθεί», αντιπαραθέτοντας μια μορφωμένη ελίτ σε μια εργατική τάξη που ορίζεται ως όσοι δεν έχουν πτυχίο. Ωστόσο, η εκπαίδευση δεν απαλλάσσει κανέναν από την ανάγκη της μισθωτής εργασίας.

Με αυτό το πλαίσιο, μπορούμε τουλάχιστον να θέσουμε σωστά το πρόβλημα: δεν είναι τόσο ότι οι εργαζόμενοι στρέφονται συνολικά προς τα δεξιά, αλλά ότι η τάξη είναι θεμελιωδώς διαιρεμένη λόγω των διαφορετικών υλικών συμφερόντων που απορρέουν από τη θέση των μελών της στην αγορά, όπως παρατήρησε ο Weber πριν από καιρό. Από αυτή την οπτική, η αναγκαία στρατηγική δεν είναι η μάταιη προσπάθεια να ακολουθήσουμε τη δεξιά στροφή, αλλά η εξεύρεση μιας βάσης που να επανενώνει αυτή τη διαίρεση: μιας βάσης που να ανταποκρίνεται τόσο στα πολύ συγκεκριμένα, πολιτισμικά προσδιορισμένα συμφέροντα της αγοράς, όσο και στα ευρύτερα συμφέροντα της τάξης, ριζωμένα στην κοινή εμπειρία της μισθωτής εργασίας.

Μια τέτοια πολιτική οφείλει να εκκινεί από τη διαπίστωση ότι τα οικονομικά συμφέροντα των μισθωτών στον καπιταλισμό είναι εξαιρετικά διαφοροποιημένα και μπορούν να τους κατευθύνουν

προς διαφορετικές, ακόμη και αντιφατικές, πολιτικές επιλογές. Τα ταξικά συμφέροντα δεν ταυτίζονται μηχανιστικά με τα επιμέρους οικονομικά συμφέροντα. Δεν πρόκειται για ιεράρχηση των «οικονομικών» έναντι των «κοινωνικών» ή «πολιτισμικών» συμφερόντων — τα οποία συχνά και παραπλανητικά ομαδοποιούνται υπό τον όρο «πολιτικές ταυτοτήτων». Αντιθέτως, απαιτείται μια υλιστική πολιτική, ταυτόχρονα συγκεκριμένη και καθολική, που να αναγνωρίζει αφενός τις ζωές των εργαζομένων στον άμεσα εμπειρικό χώρο των σχέσεων εντός της αγοράς και αφετέρου τις δυνατότητές τους στο πιο απομακρυσμένο, αλλά καθοριστικό, επίπεδο της δομής της ιδιοκτησίας.

Ο Dylan Riley είναι Αμερικανός κοινωνιολόγος και πολιτικός επιστήμονας με ειδίκευση στη συγκριτική πολιτική και την ιστορική ανάλυση θεσμών σε Ευρώπη και Ηνωμένες Πολιτείες. Διδάσκει στο Berkeley και έχει δημοσιεύσει σημαντικά έργα για τη δημοκρατία, την κρατική εξουσία και τα κοινωνικά κινήματα.

Το κείμενο δημοσιεύτηκε αρχικά στο *Sidecar* και μπορείτε να το βρείτε εδώ . Η μετάφραση από τα αγγλικά έγινε από τον Γιώργο Σουβλή.